

Opinnäytetyö (AMK)
Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinto
2015

Niko Virtanen

RAKENNUSALAN HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAKEINOT 2000-LUVULLA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma | Taloushallinto

2015 | 35

Pirjo Varanka

Niko Virtanen

RAKENNUSALAN HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAKEINOT 2000-LUVULLA

Tämän opinnäytetyön aiheena on rakennusalan harmaan talouden torjuntakeinot 2000-luvulla. Opinnäytetyössä käsitellään lakimuutoksia ja muita määräyksiä, joiden tarkoituksena on ollut torjua ja vähentää harmaan talouden määrää rakennusalalla. Lisäksi käydään lyhyesti läpi harmaan talouden vaikutuksia ja esiintymistä.

Ajatus opinnäytetyölle syntyi vuoden 2014 heinäkuussa käyttöön otetun uuden rakennusalan ilmoitusvelvollisuuden myötä. Tämä uusi velvollisuus on kuitenkin vain yksi monesta rakennusalaa koskevasta harmaan talouden torjuntakeinosta. Merkittäviä torjuntakeinoja on otettu käyttöön vähitellen jo vuodesta 2007.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitä lakimuutokset ja määräykset velvoittavat rakennusalalla toimivia yrityksiä ja muita osapuolia ottamaan huomioon toiminnassaan. Toisaalta käydään myös läpi tilanteita, jolloin määräyksiä ei ole tarpeen noudattaa. Osaa torjuntakeinoista havainnollistetaan myös esimerkein.

Lähdemateriaalina opinnäytetyössä käytettiin pääasiassa Verohallinnon ohjeita ja julkaisuja. Muina lähteinä mainittakoon Valtiovarainministeriön, Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Sisäministeriön julkaisut.

ASIASANAT:

Rakennusala, harmaa talous, tilaajavastuu, veronumero, käänteinen arvonlisäverovelvollisuus, tiedonantovelvollisuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Financial Management

2015 | 35

Pirjo Varanka

Niko Virtanen

THE PREVENTION MEANS OF THE GREY ECONOMY ON THE CONSTRUCTION BRANCH AT THE 21ST CENTURY

The subject for this thesis is the prevention means of the grey economy on the construction branch at the 21st century. The thesis deals with the changes in the law and other regulations that are meant for preventing and decreasing the grey economy on the construction branch. In addition the effects and occurring of the grey economy are shortly reviewed.

The idea for this thesis came with the new notification obligation that was introduced to the construction branch in the July 2014. However this new obligation is only one of the many means meant for preventing the grey economy on the construction branch. Significant prevention means have been introduced since 2007.

The purpose of the thesis is to find out what the changes in the law and regulations obligate the companies and other parties on the construction branch to take into account when doing business. On the other hand the thesis also deals with the situations when the regulations are not needed to be followed. Some of the prevention means are also demonstrated with the help of some examples.

The source material for the thesis mainly consists of the instructions and publications made by the Finnish Tax Administration. The other sources that could be mentioned are the publications made by the Ministry of Finance, Ministry of Employment and the Economy and Ministry of the Interior.

KEYWORDS:

Construction branch, grey economy, contractor's obligations and liability, tax number, reverse charge in value added taxation, notification obligation

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HARMAA TALOUS JA SEN TORJUNTA	8
2.1 Tilaajavastuu	11
2.2 Veronumero	13
3 KÄÄNNETTY ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS	16
3.1 Rakentamispalvelut	17
3.1.1 Esimerkki käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta rakennuspalvelujen myyntitilanteessa.	17
3.2 Työvoiman vuokraus	18
3.2.1 Esimerkki käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta työvoiman vuokraustilanteessa	19
3.3 Omaan lukuun rakentaminen	20
3.4 Ulkomainen elinkeinonharjoittaja	20
4 TIEDONANTOVELVOLLISUUS	22
4.1 Urakkatiedot	23
4.1.1 Esimerkki urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta	24
4.1.2 Esimerkki 2 urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta	25
4.2 Työntekijätiedot	27
4.2.1 Esimerkki työntekijätietojen ilmoittamisvelvollisuudesta	27
4.3 Yhteenvedo ensimmäisistä tiedonantovelvollisuuden mukaisista ilmoituksista	29
5 RAKENNUSALAN YRITYSTEN KÄSITYKSIÄ HARMAAN TALOUDEN KEHITYKSESTÄ JA VAIKUTUKSISTA	30
6 YHTEENVETO	33
LÄHTEET	34

KUVAT

Kuva 1. Veronumero verokortissa. (Palkanlaskenta 2014.)	14
---	----

KUVIOT

Kuvio 1. Vuosittaiset laiminlyönneistä kertyneet maksut. (Verohallinto 2014, 8.)	9
Kuvio 2. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus rakennuspalvelujen myynnissä.	18
Kuvio 3. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus työvoiman vuokrautilanteessa.	19
Kuvio 4. Esimerkki urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.	24
Kuvio 5. Esimerkki 2 urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.	26
Kuvio 6. Esimerkki työntekijätietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.	28
Kuvio 7. Rakennusalan yritysten käsityksiä harmaan talouden kehityksestä. (Harmaa Hirvi Oy 2015.)	30
Kuvio 8. Rakennusalan yritysten käsityksiä harmaan talouden merkityksestä kilpailua vääristävänä tekijänä. (Harmaa Hirvi Oy 2015.)	31

1 JOHDANTO

Harmaan talouden torjunta kuuluu hallituksen kärkihankkeisiin. Harmaata taloutta esiintyy erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla, joista yksi merkittävimpiä on rakennusala. Torjunta tuo lisää verotuloja, tukee laillista yritystoimintaa, turvaa yritysten reilun kilpailun ja vahvistaa työllisyyttä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Harmaan talouden todellista laajuutta ja arvoa on hankala arvioida. Verotarkastuksissa harmaa talous tulee esiin muun muassa puuttuvana myyntinä, vääränsisältöisinä kuitteina tai kuittikauppana. (Verohallinto 2014, 4.)

2000-luvulla on tullut useita lakimuutoksia, joiden tarkoituksena on valvoa ja torjua harmaata taloutta. Merkittävimmät rakennusalaa koskettavat torjuntakeinot ovat tilaajavastuu, veronumero, käännetty arvonlisäverovelvollisuus sekä tiedonantovelvollisuus.

Ensimmäisenä edellä mainituista laeista otettiin käyttöön tilaajavastuulaki. Tätä lakia voidaan pitää ennaltaehkäisevänä, sillä sen mukaan vuokratyövoimaa tai alihankintaa tilaavan yrityksen on ennen sopimuksen tekoa hankittava riittävästi tietoa sopimuskumppaninsa nykytilasta.

Seuraavana hyväksyttiin laki veronumerosta. Myös veronumeron käyttöä voidaan pitää harmaata taloutta ennaltaehkäisevänä tekijänä. Sen tarkoituksena on varmistaa, että työntekijä on Verohallinnon rekisterissä ennen työn teon aloittamista. Veronumeron on löydettävä jokaisen rakennustyömaalla työskentelevän aina esillä olevasta kuvallisesta henkilötunnisteesta.

Veronumeron lisäksi samana vuonna otettiin käyttöön säännös käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta. Säännös muuttaa laskutuskäytäntöjä niin, että myyjä antaakin ostajalle normaalista poiketen arvonlisäverottoman laskun. Tämä puolestaan aiheuttaa sen, että ostajan on itse huolehdittava puuttuvan arvonlisäveron laskemisesta, ilmoittamisesta ja maksamisesta. Tätä säännöstä sovelletaan kuitenkin vain, jos ostaja itse harjoittaa rakennuspalvelujen myyntiä.

Uusimpana rakennusalan harmaan talouden ehkäisykeinona on otettu käyttöön lait tiedonantovelvollisuudesta. Nämä lait velvoittavat tilaajia ilmoittamaan Verohallintoon tiedot urakoista ja urakoitsijoista. Lisäksi rakennustyömaan päätoteuttajan on ilmoitettava tiedot työmaalla työskentelevistä työntekijöistä. Ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan synny, jos rakennusurakoiden arvot ovat riittävän pieniä.

Työssä käydään aluksi läpi harmaan talouden esiintymistä ja vaikutuksia, niin rakennusosalalla kuin yleisestikin. Tämän jälkeen syvennytään rakennusalan harmaan talouden eri torjuntakeinoihin. Lopussa analysoidaan rakennusalan yritysten antamia mielipiteitä harmaan talouden kehityksestä ja vaikutuksista.

Työssä kerrotaan, mitä torjuntakeinot käytännössä ovat, keihin niitä sovelletaan ja mitä seuraamuksia laiminlyönneistä voi seurata. Käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta ja uutta tiedonantovelvollisuutta havainnollistetaan lisäksi esimerkein.

Työ soveltuu hyvin ohjeeksi kirjanpitäjälle, joka työskentelee rakennusalan yritysten parissa. Lisäksi työstä on hyötyä uusille rakennusalan yrityksille, joilla ei vielä ole paljon tietoa alaan liittyvistä lakipykälästä ja velvoitteista.

2 HARMAA TALOUS JA SEN TORJUNTA

Vuoden 2011 alussa voimaantulleessa laissa harmaa talous määritellään organisaation verojen ja muiden lakisääteisten maksujen laiminlyönniksi. Tavallinen kansalainen puolestaan törmää harmaaseen talouteen esimerkiksi pimeiden palkanmaksujen ja tulojen ilmoittamatta jättämisten muodossa. (Verohallinto 2014, 4.)

Harmaan talouden haittavaikutuksia ovat muun muassa verotulojen ja maksujen saamatta jääminen. Lisäksi yritysten välinen kilpailu epätasapuolistuu ja työntekijöitä kohdellaan lainvastaisesti. (Verohallinto 2014, 4.)

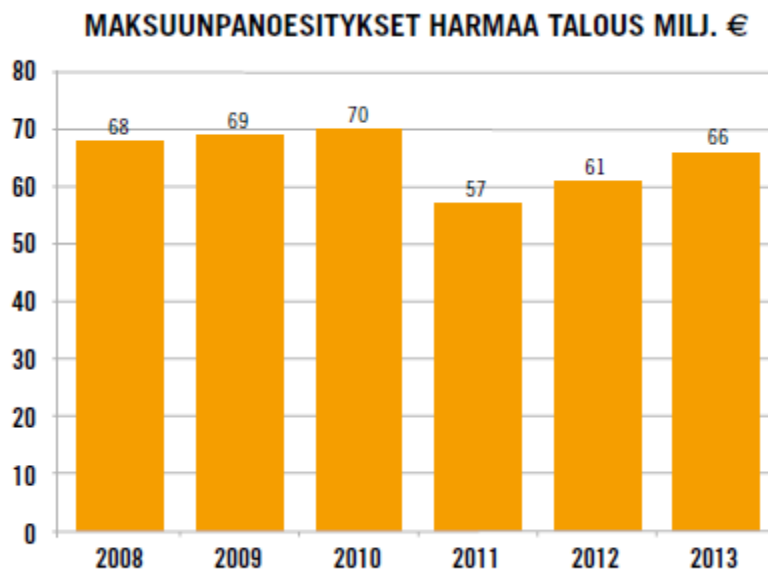
Harmaata taloutta on havaittu erityisen paljon yritysryppäissä. Yritysryppäillä tarkoitetaan saman omistajatahon tai intressipiirin määräysvallassa olevien yhtiöiden joukkoa tai yhtiökeskittymää. (Verohallinto 2014, 10.)

Harmaata taloutta esiintyy erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla. Tällaisia ovat muun muassa rakennusala, majoitus- ja ravitsemusala sekä kuljetusala. (Sisäministeriö 2015.)

Harmaan talouden torjunta on yksi hallituksen kärkihankkeista. Hallituksen toimintaohjelma harmaan talouden ja talousrikollisuuden vähentämiseksi vuosina 2012-2015 hyväksyttiin 19.1.2012. Sen tarkoitus on vähentää rikoksentekomahdollisuuksia, korottaa kiinnijäämisriskiä ja lisätä viranomaisten reagointivalmiutta. (Valtiovarainministeriö 2015.)

Vuosien 2010-2014 välisenä aikana hallitus on myöntänyt eri viranomaisille vuosittain yhteensä 20 miljoonan euron lisärahoituksen harmaan talouden torjuntaa varten. Tällä rahoituksella on muun muassa kehitetty järjestelmiä, palkattu lisää työntekijöitä ja tehty tarkastuksia. Lisäresurssit on kuitenkin sidottu vaalikauteen, mikä saattaa johtaa tulevaisuudessa niiden poistumiseen ja samalla ongelmiin harmaan talouden torjunnan ylläpitämisessä. (Harmaa Hirvi Oy 2015.)

Verotarkastusten vuosittainen määrä liikkuu noin 3000-4000 tuhannessa, josta harmaan talouden tarkastuksia on noin 700-800. Laiminlyönneistä kertyy vuosittain maksuja noin 60-70 miljoonan euron edestä. (Verohallinto 2014, 4.) Kuvio 1 havainnollistaa näiden maksujen kertymistä kuuden vuoden ajalta, vuosina 2008 - 2013.

Kuvio 1. Vuosittaiset laiminlyönneistä kertyneet maksut. (Verohallinto 2014, 8.)

Vuonna 2011 Verohallintoon perustettiin pysyvä harmaan talouden selvitysyksikkö. Sen tehtävänä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta. Tämän lisäksi se laatii selvityksiä yhteisöistä ja muista yrityksistä muille viranomaisille laissa säädettyihin tarkoituksiin. (Harmaa Hirvi Oy 2015, 40.)

Harmaa talous rakennusalalla

Rakentaminen voidaan jakaa kahteen eri toimialaan, talonrakentamiseen sekä maa- ja vesirakentamiseen. Talonrakentamiseen kuuluu muun muassa kaiken tyyppisten rakennusten ja rakennelmien rakentaminen, korjausrakentaminen

sekä muutos- ja laajennustyöt. Maa- ja vesirakentamiseen puolestaan kuuluu muun muassa rakennusalueen pohjatyöt, rakennusten purkaminen sekä kulku-yhteyksien ja verkostojen rakentaminen. (Vero 2014) Rakentamiseksi lasketaan myös edellä mainittujen talonrakentamis, sekä maa- ja vesirakentamistöiden valmistelu ja suunnittelu. (205/2009 1§.)

Puhuttaessa yhteisestä rakennustyömaasta, tarkoitetaan tällä työmaata, jossa toimii samanaikaisesti useampi kuin yksi työnantaja tai itsenäinen työsuorittaja. Edellä mainitut toimijat voivat työskennellä työmaalla joko samaan aikaan, tai peräkkäisinä ajanjaksoina. (Työsuojeluhallinto 2014.)

Rakennusala on yksi suurimmista harmaan talouden toimialoista. Vuosina 2008–2012 tehdyissä verotarkastuksissa harmaata taloutta löytyi lähes joka kolmannesta kohteesta. Näistä 10 prosenttia katsottiin olevan törkeitä verope-toksia. Yli 90 prosenttia epäselvyyksistä löytyi yrityksistä, joiden liikevaihto oli alle kuusi miljoonaa euroa. (Verohallinto 2014, 13.)

Merkittävimmät syyt rakennusalan harmaalle taloudelle ovat suuret suhdannevaihtelut ja töiden projektiluonteisuus (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15). Lisäksi työvoimaa tarvitaan paljon.

Pitkissä aliurakointiketjuissa veloitteiden, kuten arvonlisäverojen ja työntekijöiden ennakonpidätyksen maksaminen hoidetaan yleensä määrättyyn portaaseen saakka. Ketjun loppupäässä esiintyy kuitenkin usein laiminlyöntejä. Erityisen haastavaa on ulkomaisten työnantajien ja näiden palveluksessa olevien ulkomaisten työntekijöiden valvonta. (Harmaa Hirvi Oy 2015, 24.)

Yleisimpänä rikoksentekotapana rakennusosalalla ovat kuittikauppa ja tekaistu laskutus, joista saatua hyötyä sitten käytetään pimeiden palkkojen maksuun. Tätä tapahtuu varsinkin yritysryppäissä. Vuosina 2008–2012 tehdyissä tarkastuksissa löydettiin 4 857 kirjanpidon ulkopuolelle jätettyä palkansaajaa ja noin 220 miljoonaa euroa palkkoja, joista ei ollut toimitettu ennakonpidätyksiä. (Verohallinto 2014, 11-14.)

Rakennusalalla pimeästi palkatut työntekijät ovat uhka erityisesti oppilaitoksista valmistuville nuorille. Nuorten on vaikea saada ensimmäistä työpaikkaansa ja tästä syntyvää arvokasta työkokemusta, jos paikkaan valitaan mieluummin halvempi pimeä työntekijä. (Mustat tulevaisuus 2014.)

2.1 Tilaajavastuu

Vuoden 2007 alusta tuli voimaan tilaajavastuulaki. "Tämän lain tarkoituksena on edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista sekä luoda yrityksille ja julkisoikeudellisille yhteisöille edellytyksiä varmistaa, että niiden kanssa vuokratyöstä tai alihankinnoista sopimuksia tekevät yritykset täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina lakisääteiset velvoitteensa." (1233/2006, 1§.)

Laki koskee Suomessa tehtyä työtä, jossa tilaaja on käyttänyt hyväkseen joko vuokratyövoimaa tai alihankintaa. Vaikka laki koskee kaikkea rakentamistoimintaa, on sen soveltamiselle luotu minimi raja-arvot. Lain ulkopuolelle jäävät tapaukset, joissa vuokratyöntekijöiden työ kestää yhteensä enintään kymmenen työpäivää tai alihankintasopimuksen vastikkeen arvo ilman arvonnisäveroa alittaa 7 500 euroa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 5-6.)

Tilaajavastuulain mukaan tilaajan on hankittava seuraavat tiedot ennen sopimuksen tekemistä:

- Onko yritys merkitty ennakkoperintärekisteriin, työnantajarekisteriin sekä arvonnisäverovelvollisten rekisteriin
- Yrityksen rekisteriin merkitsemisaika, toimiala, hallitus, muu johto, nimikirjoittajat, tilintarkastajat, vastuuhenkilöiden henkilötiedot sekä tieto siitä, onko viimeisimmät tilinpäätösasiakirjat toimitettu rekisteriviranomaiselle
- Todistus verojen maksamisesta, verovelkatodistuksesta tai verovelkaa koskevasta maksusuunnitelmasta
- Todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja maksamisesta, tai näihin liittyvästä maksusopimuksesta

- Todistus tapaturmavakuutusten ottamisesta
- Selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 7-9.)

Tilaajavastuulain mukaisia tietoja voivat antaa viranomaisen lisäksi myös eräät muut tahot. Rakennusalan yrityksistä tällaisia ovat muun muassa tilaajavastuu.fi ja Suomen Asiakastieto Oy. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 10.)

Vuoden 2014 joulukuussa otettiin käyttöön verovelkarekisteri. Se on julkinen palvelu, josta pystyy tarkistamaan tiedot minkä tahansa yrityksen verovelloista ja ilmoituslaininlyönneistä. Rekisterin merkinnät eivät ole pysyviä, vaan ne poistetaan välittömästi velan suorittamisen tai ilmoituksen jättämisen jälkeen. Elinkeinonharjoittajien verovelkatietoja ei saa käyttää muihin, kuin tilaajavastuulain ja hankintalain mukaisiin tarkoituksiin. (YTJ 2015.)

Selvityksiä ei tarvitse pyytää, jos sopimuspuolena on jokin julkinen toimija, kuten valtio, kunta tai seurakunta. Sama sääntö koskee myös osakeyhtiölain mukaisia julkisia osakeyhtiöitä, valtion liikelaitoksia sekä kuntien kokonaan omistamia yksityisoikeudellisia yhtiöitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 10.)

Annettujen tietojen on kuvattava yrityksen nykytilaa mahdollisimman hyvin. Tästä johtuen ne eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia. Selvityksiä ei tarvitse antaa uudestaan, jos saman sopimuspuolen kanssa tehdään uusi sopimus 12 kuukauden sisällä edellisestä. Jos tilaajalla on kuitenkin syytä epäillä muutoksia sopimuskumppanin olosuhteissa, on sen tällöin normaalista poiketen pyydettävä uudet selvitykset. Tilaajan on säilytettävä saamansa selvitystiedot vähintään kahden vuoden ajan sopimusta koskevan työn päättymisestä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 10-11.)

Tilaajalla on vaitiolovelvollisuus sopimuskumppanilta saatuja tietoja koskien. Vaitiolovelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos sopimuskumppani on itse julkaissut näitä tietoja. Sama koskee myös tilanteita, joissa tietojen julkistajana on toiminut viranomainen tai eläkelaitos. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 10-11.)

Jos tilaaja on laiminlyönyt selvitysvelvollisuutensa, voi seurauksena olla laiminlyöntimaksu. Tämän valtiolle tilitettävän seuraamusmaksun suuruus riippuu laiminlyönnin asteesta, laadusta ja laajuudesta sekä sopijaosapuolien välisen sopimuksen arvosta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 14.)

Tilaajavastuulain valvonnasta vastaavat työsuojeluviranomaiset. Työsuojeluviranomaisilla on oikeus päästä työpaikoille ja saada valvontaa varten tarvitsemansa tiedot. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 16.)

Vuonna 2013 suoritettiin rakennusalan tilaajavastuuhanke, joka sisälsi yhteensä 994 tilaajavastuutarkastusta. Kaikista vuonna 2013 tehdyistä tarkastuksista rakennusalan osuus oli noin 60 prosenttia. Valvonnassa tehtiin myös paljon viranomaisyhteistyötä. Poliisi, Verohallinto ja Eläketurvakeskus olivat mukana 167 tarkastuksessa. Huhtikuuhun 2014 mennessä hanke oli johtanut 92 laiminlyöntimaksun määräämiseen, joista yhteissummaksi oli kertynyt 316 600 euroa. (Kiinteistöposti 2014.)

Hallitus on esittänyt tilaajavastuulakiin osittaisuudistuksia, joiden arveltiin tulevan voimaan vuoden 2015 alussa. Niiden saaman kritiikin vuoksi asia on kuitenkin tätä työtä kirjoitettaessa vielä eduskunnan käsittelyssä. (Harmaa Hirvi Oy 2015, 11.)

2.2 Veronumero

Eduskunnan vuonna 2011 hyväksymän lain mukaan jokaisella, yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevällä henkilöllä on oltava kuvallinen henkilötunniste, johon on merkitty veronumerorekisterin mukainen veronumero. Tunnisteen pitovelvollisuus koskee myös niitä henkilöitä, jotka eivät suorita konkreettista rakentamista. Tällaisia ovat esimerkiksi työmaalla työskentelevä toimistotyöntekijä, siivooja ja vartija. Tilapäisesti tavaraa työmaalle kuljettavalta henkilöltä ei vaadita tunnistetta. (Verohallinto 2014.)

Merkittävin syy veronumeron käyttöönnotolle on ollut ulkomaisen rakennustyövoiman valvonnan hankaluus. Ennen veronumeroa viranomaistahoilla ja raken-

nuttajilla ei ollut toimivia välineitä, joilla selvittää keitä rakennustyömailla työskentelee. Tämä ongelma koski erityisesti suuria työmaita, joilla oli paljon aliurakointia. (Harmaa Hirvi 2015, 57.)

Veronumeron käytöllä on tarkoitus varmistaa, että jokainen rakennusalalla työskentelevä on Verohallinnon rekisterissä ennen työnteon alkua. Veronumero toimitetaan henkilöasiakkaille verokortin yhteydessä, kuten Kuvassa 1 on havainnollistettu. (Verohallinto 2014.)

☐ Välitän ennakonpidätyskassan tulorajan mukaan. ☒ Jag väljer försäktssinnehållningen enligt en inkomstgräns.		
Tuloraja ajalle 1.2. - 31.12.2012 Inkomstgräns för tiden 1.2. - 31.12.2012 62 652,00	Huom! Tarkista, että tuloraja riittää palkalle. Jos tuloraja ylittyy, toimitetaan ennakonpidätys koko loppuvuoden ajan lisäprosentin suuruisena. Obs! Kontrollera att inkomstgränsen är tillräckligt hög för din lön. Om inkomstgränsen överskrider, verkställs försäktssinnehållningen resten av året enligt tillägsprocenten.	
Työnantajan merkinnät maksetuista suorituksista 1.2.2012 alkaen Arbetsgivarens anteckningar över de utbetalda prestationerna fr.o.m. 1.2.2012	Ajaite För tiden Työnantajan nimi Arbetsgivarens namn	Bruttopalkat Bruttolönerna
Veronumero/Skattenummer 000000000000		
		
☐ Anteckningarna fortsätter på särskild bilaga. Ohjeet kääntöpuolella, lisätietoja www.vero.fi . Anvisningar på omvända sida, ytterligare information www.vero.fi		
Esitä verokortti sivutoimien työnantajalle. Förete skattekortet för bisysslans arbetsgivare.		SIVUTULOVEROKORTTI 2012 SKATTEKORT FÖR BIINKOMST 2012 Voimassa 1.2.2012 alkaen Gäller fr.o.m. 1.2.2012
Testihenkilö Titta 000000-0000		Sivutuloista on toimitettava ennakonpidätys Försäktssinnehållning på biinkomst skatt verkställas enligt 29,0 % 092 VANTAA
Jos saatu tulo ylittää 1 700,00 e, ennakonpidätys on ylimenevästä osasta 43,5 %. Om erhållen inkomst överstiger 1 700,00 e, utgår försäktssinnehållningen för den överstigande delen enligt 43,5 %.		
Veronumero/Skattenummer 000000000000		

Kuva 1. Veronumero verokortissa. (Palkanlaskenta 2014.)

Veronumero on 12-merkkinen, yksilöllinen numerosarja, jonka saaminen edellyttää aina suomalaista väestörekisterijärjestelmään merkittyä henkilötunnusta. Ulkomaalaisten henkilöiden on itse haettava henkilötietojen merkitsemistä väestötietojärjestelmään, saadakseen suomalaisen henkilötunnuksen. (Verohallinto 2014.)

Rakennusalan veronumerorekisteriä ylläpitää Verohallinto. Se merkitsee rekisteriin henkilön yksilöllisen veronumeron, sekä muut rekisteröitävät tiedot. Kuka

tahansa pystyy tarkistamaan rekisteristä, löytyykö sieltä kyseisen rakennusalalla työskentelevän henkilön tiedot. Henkilötiedot voidaan pyynnöstä poistaa, jos henkilö ei todistettavasti enää toimi rakennusalalla. (Verohallinto 2014.)

Vuoden 2015 alussa veronumerorekisteriin oli merkitty 924 221 henkilöä. Näistä vajaalla 90 000:lla oli jonkin muun, kuin Suomen kansalaisuus. Vajaalla 30 000:lla oli puolestaan kotikunta merkitty ulkomaille. (Vero 2015.)

Viimeisin tunnistekortteja ja veronumeroita koskeva valvontaisku suoritettiin Helsingissä sijaitsevilla rakennustyömailla vuoden 2014 kesäkuussa. Työmaita oli yhteensä 25 ja työntekijöitä puolestaan 317. Tunnistekorttien puutteellisuus johti sakkoihin kahdella eri työmaalla. Työsuojelutarkastajat suorittavat yhdessä poliisin kanssa valvontaiskuja keskimäärin kahdesti vuodessa. (Aluehallintovirasto 2014.)

3 KÄÄNNETTY ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS

Käännetyn verovelvollisuuden alainen myynti on verollista myyntiä, josta suoritettavan veron maksaa myyjän puolesta ostaja. Ostajan on tällöin itse laskettava laskun mukainen arvonlisäveron määrä ja ilmoitettava se omalla kausiveroilmoituksellaan.

Rakentamispalveluja koskevasta käännetystä verovelvollisuudesta on säädetty arvonlisäverolain säännöksestä 8 c §. Tämän säännöksen mukaan ostaja on verovelvollinen, jos se on elinkeinonharjoittaja, joka harjoittaa muutoin kuin satunnaisesti rakennuspalvelujen myyntiä. (Auranen & Tannila 2012, 22-23.)

Jos elinkeinonharjoittajan tilikauden liikevaihto on enintään 8 500 euroa, on hänen liiketoimintansa niin vähäistä, että käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta. Tämä edellyttää myös, että elinkeinonharjoittaja ei ole hakeutunut vapaaehtoisesti arvonlisäverovelvolliseksi. (Auranen & Tannila 2012, 59.)

Verohallinnon ohjeistuksen mukaan valtio ei ole rakentamispalveluja myyvä taho, joten sitä laskutetaan aina verollisesti. Valtion liikelaitosten ja valtion omistamien osakeyhtiöiden asemaa tarkastellaan kuitenkin itsenäisesti. Myös kuntia tarkastellaan kuntakohtaisesti. (Auranen & Tannila 2012, 59.)

Myyjä on velvollinen antamaan laskun myös silloin, kun ostaja on verovelvollinen. Se on myös vastuussa laatimansa laskun oikeellisuudesta. Laskussa on noudatettava yleisiä laskumerkintöjä, joiden lisäksi siihen merkitään ostajan arvonlisäverotunniste, tieto siitä, että ostaja on verovelvollinen sekä verovelvollisuuden peruste. (Verohallinto 2014.)

Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden tavoitteena on lisätä verotuloja vähentämällä pitkien urakkaketjujen verovelvollisten määrää. Kun pääurakoitsija toimii verojen ilmoittajana ja maksajana, poistuu vaara siitä, että jokin aliorakoitsija jättäisi verovelvollisuutensa hoitamatta. (Verohallinto 2012, 4.)

3.1 Rakentamispalvelut

Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan ainoastaan niin sanottuihin varsinaisiin rakentamispalveluihin. Tällöin säännöksen ulkopuolelle jää rakennusten suunnittelu- ja valvontapalvelut. Lisäksi verohallinto on laatinut yksityiskohtaisen listauksen erilaisista työsuorituksista, joita ei lasketa rakentamispalveluiksi. (Auranen & Tannila 2012, 26,36-37.)

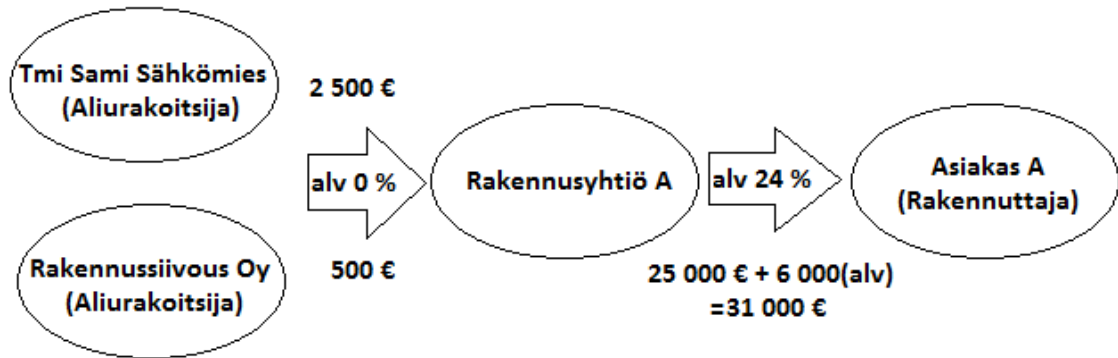
Myös rakennussiivous lasketaan rakennuspalveluksi. Rakennussiivouksella tarkoitetaan rakennustyömaalla ennen tilojen käyttöönottoa tapahtuvaa siivousta. (Auranen & Tannila 2012, 36.)

Rakennuskoneen vuokraaminen käyttäjiineen voidaan katsoa rakennuspalvelun myynniksi. Edellytyksenä on, että konetta on käytetty pääsääntöisesti kiinteistöön kohdistuvaan työhön ja vain vähäisissä määrin muuhun työhön. (Auranen & Tannila 2012, 36.)

Käännetty verovelvollisuus koskee vain palvelun myyntiä. Jos palvelun yhteydessä kuitenkin asennetaan myös materiaaleja, katsotaan tällöin kyseessä olevan yksi rakentamispalvelun kokonaisuus. Tästä poiketen esimerkiksi jääkaapin tai pakastimen myynti ei ole käännetyn verovelvollisuuden piirissä, sillä niiden asentamiseen liittyvät työt ovat hyvin vähäisiä. (Auranen & Tannila 2012, 27-28.)

3.1.1 Esimerkki käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta rakennuspalvelujen myyntitilanteessa.

Tässä käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta koskevassa esimerkissä osapuolina ovat Kuvio 2:n mukaisesti rakennustyön tilannut Asiakas A sekä työn suorittavat yritykset Rakennusyhtiö A, Tmi Sami Sähkömies ja Rakennussiivous Oy. Tmi Sami Sähkömies ja Rakennussiivous Oy toimivat Rakennusyhtiö A:n alirakoitsijoina.

Kuvio 2. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus rakennuspalvelujen myynnissä.

Tmi Sami Sähkömies tekee Rakennusyhtiö A:n puolesta rakennustilaukseen liittyvät sähköasennukset. Rakennusyhtiö A puolestaan hoitaa valmiin rakennuksen siivoustyöt, ennen kuin Rakennusyhtiö A luovuttaa sen Asiakas A:lle.

Molemmat aliurakoitsijat laskuttavat Rakennusyhtiö A:ta käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden määräysten mukaisesti ilman arvonlisäveroa, sillä se on elinkeinonharjoittaja, joka harjoittaa muutoin kuin satunnaisesti rakennuspalvelujen myyntiä. Rakennusyhtiö A puolestaan laskuttaa Asiakas A:ta normaalisti lisäten laskuun 24 prosentin arvonlisäveron.

Rakennusyhtiö A ilmoittaa omalla kausiveroilmoituksellaan myynnin arvonlisäverona 6 000 euroa, joka on laskettu 25 000 euron kauppahinnasta. Tämän lisäksi se ilmoittaa sekä alihankinnoista kertyneen arvonlisäverottoman yhteissumman 3 000 euroa rakennuspalvelujen ostoina, että tämän päälle laskettavan arvonlisäveron 720 euroa. Aliurakoitsijat puolestaan ilmoittavat ainoastaan arvonlisäverottoman summan rakennuspalvelujen myyntinä.

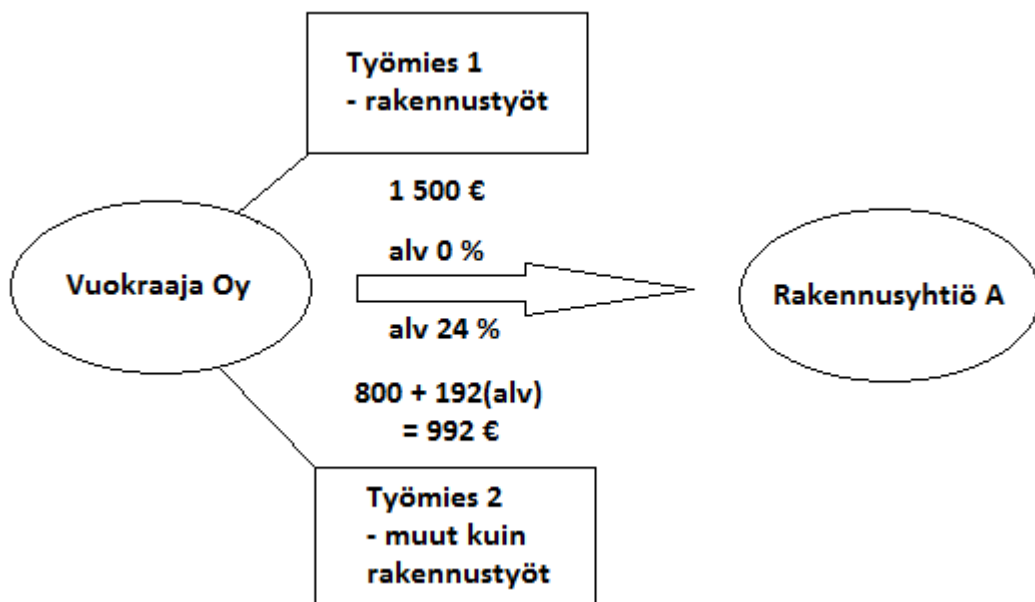
3.2 Työvoiman vuokraus

Työvoiman vuokrauksessa vuokrattu henkilö työskentelee vuokralle ottajalle. Rakentamispalveluja varten vuokrattuun työvoimaan sovelletaan käännettä verovelvollisuutta. Tällöin vuokralle ottaja laskee ja tilittää itse maksettavan arvonlisäveron vuokrausyhtiön laskusta. (Auranen & Tannila 2012, 54.)

Jos vuokratyöntekijän työsuoritteet sisältävät sekä rakentamista, että rakentamispalveluihin kuulumattomia työtehtäviä, verokohtelun ratkaisee pääsuorite. Työn ollessa pääosin rakentamista, sovelletaan vuokraukseen kokonaisuudessaan käännettyä verovelvollisuutta. Jos pääsuoritetta ei pystytä määrittämään, on vuokraus jaettava sekä verolliseen, että verottomaan osaan. (Auranen & Tannila 2012, 54-55.)

3.2.1 Esimerkki käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta työvoiman vuokraustilanteessa

Tässä käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta koskevassa esimerkissä osapuolina ovat Kuvio 3:n mukaisesti Rakennusyhtiö A sekä tälle työmiehiä vuokrannut Vuokraaja Oy. Työmies 1 on tehnyt työmaalla varsinaisia rakennustyöitä, kun taas Työmies 2 on tehnyt pääosin muita töitä, kuten kuljettanut rakennusjätettä pois työmaalta.

Kuvio 3. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus työvoiman vuokraustilanteessa.

Vuokraaja Oy joutuu tässä tapauksessa tekemään kaksi erillistä laskua Rakennusyhtiö A:lle. Koska Työmies1 on tehnyt työmaalla pääosin rakennustöitä, on hänen työpanoksensa laskutettava käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden määräysten mukaisesti arvonlisäverottomana. Työmies 2 puolestaan on tehnyt varsinaisia rakennustöitä vain vähäisissä määrin, joten hänen kohdallaan laskuun lisätään 24 prosentin arvonlisävero.

Rakennusyhtiö A ilmoittaa omalla kausiveroilmoituksellaan ostojen arvonlisäverona 192 euroa, joka on laskettu Työmies 2:n arvonlisäverottomasta palkkasummasta. Tämän lisäksi se ilmoittaa sekä Työmies 1:n palkkaamisesta kertyneet vuokratulot 1 500 euroa rakennuspalvelujen ostona, että tämän summan päälle laskettavan arvonlisäveron 360 euroa. Vuokraaja Oy puolestaan ilmoittaa myynnin arvonlisäverona 192 euroa ja rakentamispalvelujen myyntinä 1 500 euroa.

3.3 Omaan lukuun rakentaminen

Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan myös omaan lukuun rakentamisessa. Tällaisessa tapauksessa ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka rakentaa tai rakennuttaa hallinnassaan oleville maa-alueille rakennuksia tai pysyviä rakennelmia myyntiä varten taikka myy rakentamispalveluja hallinnassaan olevalle yhtiölle. (Auranen & Tannila 2012, 75.)

Omaan lukuun rakentaminen on verollista toimintaa, jolloin käännetty vero on rakentajalle vähennyskelpoinen. Lisäksi käännetty verovelvollisuus ei vaikuta omaan lukuun rakentajan myynnin arvonlisäverokäsittelyyn. (Auranen & Tannila 2012, 75.)

3.4 Ulkomainen elinkeinonharjoittaja

Arvonlisäverolain mukaan Suomessa tapahtuvista verollisista liiketoimista suoritetaan aina vero Suomeen. Tämä riippumatta siitä, onko palvelun myyjä suomalainen vai ulkomaalainen. (Auranen & Tannila 2012, 88.)

Jos ulkomaalaisella elinkeinonharjoittajalla on Suomessa kiinteä toimipaikka, on se velvollinen rekisteröitymään arvonlisäverovelvolliseksi Suomessa ja laskuttamaan myyntinsä verollisena. Rakentamispalvelujen osalta kiinteän toimipaikan katsotaan muodostuneen silloin, kun urakointikohde tai peräkkäiset urakointikohteet kestävät yli 9 kuukautta. Kun ulkomaiselle urakoitsijalle on syntynyt kiinteä toimipaikka, käsitellään sitä arvonlisäverotuksessa aivan samoin kuin kotimaisiakin yrityksiä, jolloin se on myös velvollinen erittelemään käännetyn verovelvollisuuden alaiset ostot ja verottomat myynnit. (Auranen & Tannila 2012, 88-89.)

4 TIEDONANTOVELVOLLISUUS

Eduskunnan vuonna 2013 hyväksymien lakien(363/2013 ja 364/2013) nojalla tilaajilla on velvollisuus ilmoittaa tietoja Verohallinnolle rakentamiseen liittyvistä urakoista sekä urakoitsijoista. Lisäksi yhteisen rakennustyömaan päätoteuttajalla on velvollisuus ilmoittaa tietoja rakennustyömaalla työskentelevistä henkilöistä. Tiedonantovelvollisia ovat niin käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden piiriin kuuluvat rakennuspalveluja myyvät yritykset, kuin myös tämän ryhmän ulkopuolelle jäävät tilaajat, kuten asunto-osakeyhtiöt. (Verohallinto 2014.)

Tiedonantovelvollisuus koskee myös yksityishenkilön lukuun tapahtuvaa rakentamis- tai korjaustyötä, jos sitä varten on haettava rakennuslupa. Yksityishenkilön on annettava tieto rakentamistyön suorittaneesta yrityksestä ja sen työntekijöistä palkkatietoineen. (Verohallinto 2014, 13.)

Ensimmäiset ilmoitukset määrättiin annettavaksi heinäkuulta 2014. Osa tiedoista voitiin antaa kuitenkin poikkeuksellisesti puutteellisina, jos niiden ilmoittaminen ei vielä tässä vaiheessa ollut mahdollista. Tämä poikkeusmenettely poistui vuoden 2015 alusta lähtien. (Verohallinto 2014.)

Tiedonantovelvollisuudella on poikkeuksellisen laaja tuki niin työnantajien kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Lisäksi lakimuutos on herättänyt kiinnostusta myös muualla maailmassa. Esimerkiksi Ruotsissa seurataan tiedonantovelvollisuuden käyttöönottoa tarkasti. (Suomen Tilaajavastuu Oy.)

Urakka- ja työntekijätiedot annetaan Verohallinnolle kuukausittain, viimeistään kohdekuukautta toiseksi seuraavan kuukauden viidentenä päivänä. Ilmoitukset tehdään sähköisesti käyttämällä joko suomi.fi-palvelua tai ilmoitin.fi-palvelua. Kirjautumiseen voidaan käyttää esimerkiksi Katso-palvelussa luotua Katso-tunnistetta. Tietoja ei voi ilmoittaa etukäteen, vaikka ne olisivatkin jo ennakkoon tiedossa. (Verohallinto 2014.)

Tiedonantovelvollisuus lakkaa silloin, kun työmaan katsotaan päättyneen. Jos tämän jälkeen kuitenkin vielä laskutetaan urakkasuorituksia, on näistä annettava tieto Verohallinnolle. (Verohallinto 2014.)

Sekä työntekijätietoja, että urakkatietoja on säilytettävä kuuden vuoden ajan työmaan valmistumisvuoden päättymisestä. Säilytys voidaan suorittaa joko fyysisessä tai sähköisessä muodossa. (Verohallinto 2014.)

Laiminlyöntitapauksissa tiedonantovelvollisille voidaan määrätä enintään 15 000 euron laiminlyöntimaksu. Päätoeuttaja voi vapautua tästä rangaistusmaksusta, jos laiminlyönti johtuu työnantajan tai itsenäisen työnsuorittajan antamien tietojen puutteista. (Verohallinto 2014.)

4.1 Urakkatiedot

Tiedonantovelvollisen on ilmoitettava urakkatietoina urakkasopimusta koskevaa tietoa, kuten sopimuspuolet, kokonaissumma ja kesto sekä tapahtumatieloina laskutettu määrä ilmoitusjaksolta. Jos yksittäisen urakkasopimuksen arvonlisäveroton summa kuitenkin alittaa 15 000 euron rajan, ei tietoja tarvitse antaa. (Verohallinto 2014.)

Urakkatietojen tiedonantovelvollisuus koskee arvonlisäverolaisissa tarkoitettuja rakentamispalveluja, sekä kiinteistöön kohdistuvia kunnostus- ja korjaustöitä. Lisäksi rakennustelineiden pystytys- ja purkutyöt sekä rakentamispalvelua varten vuokrattu työvoima kuuluvat tiedonantovelvollisuuden piiriin. (Verohallinto 2014.)

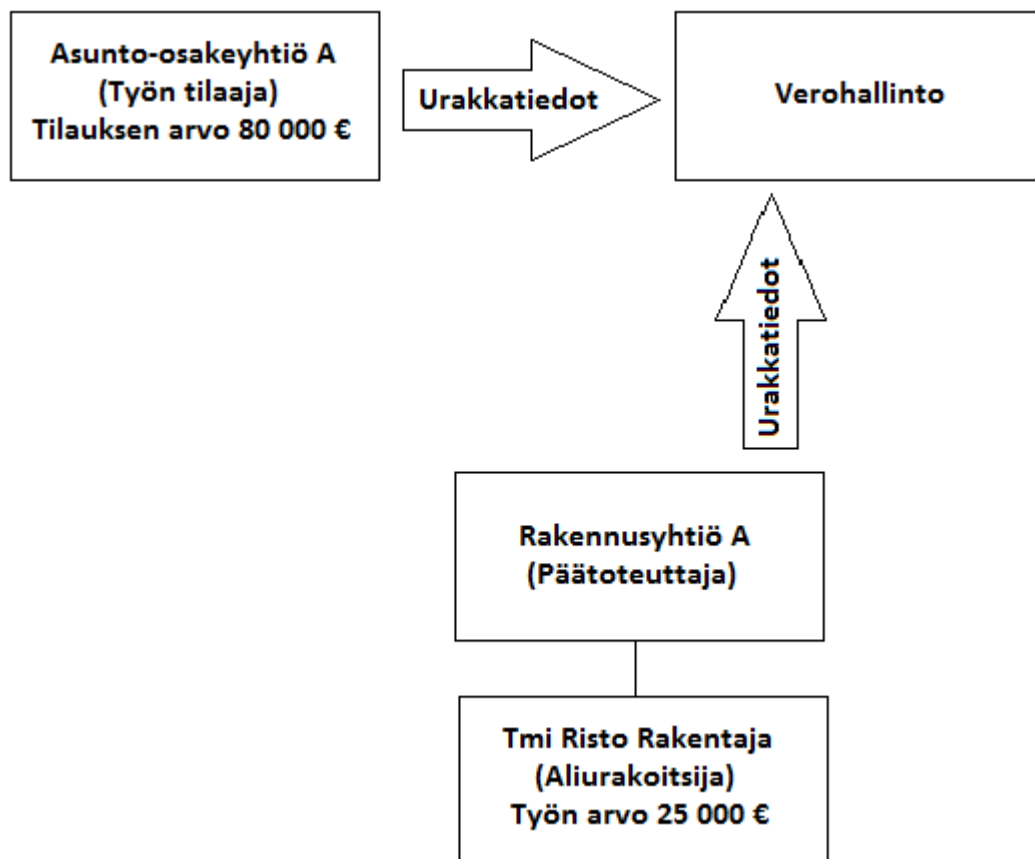
Urakkatietoja ei tarvitse antaa työn suunnittelusta, eikä sen valvonnasta, jos nämä palvelut on hankittu muualta, kuin rakentamispalvelun suorittavalta yhtiöltä. Rakennusmateriaalien ja muiden vastaavien tavaroiden hankintaa ei tarvitse ilmoittaa, elleivät ne sitten ole osa alihankkijalta ostettua rakentamispalvelua. (Verohallinto 2014.)

Rakennustoimialaan liittyvät muut palvelut, kuten konsultointi- ja työterveydenhoitopalvelut, eivät kuulu tiedonantovelvollisuuden piiriin. Sama koskee kiinteis-

tönhoito ja huoltotöitä, sekä kiinteistöllä harjoitettavaa erityistä toimintaa palvelevien laitteiden korjaamis- ja kunnostustyötä. (Verohallinto 2014.)

4.1.1 Esimerkki urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta

Ensimmäisessä urakkatietojen antamista käsittelevässä esimerkissä osapuolina ovat Kuvio 4:n mukaisesti rakennustyön tilannut Asunto-osakeyhtiö A, sekä työn suorittaneet yritykset Rakennusyhtiö A ja Tmi Risto Rakentaja. Rakennustyön kokonaishinta on 80 000 euroa. Rakennusyhtiö A toimii työmaan päätoimeksittäjänä ja Tmi Risto Rakentaja puolestaan tämän aliurakoitsijana.

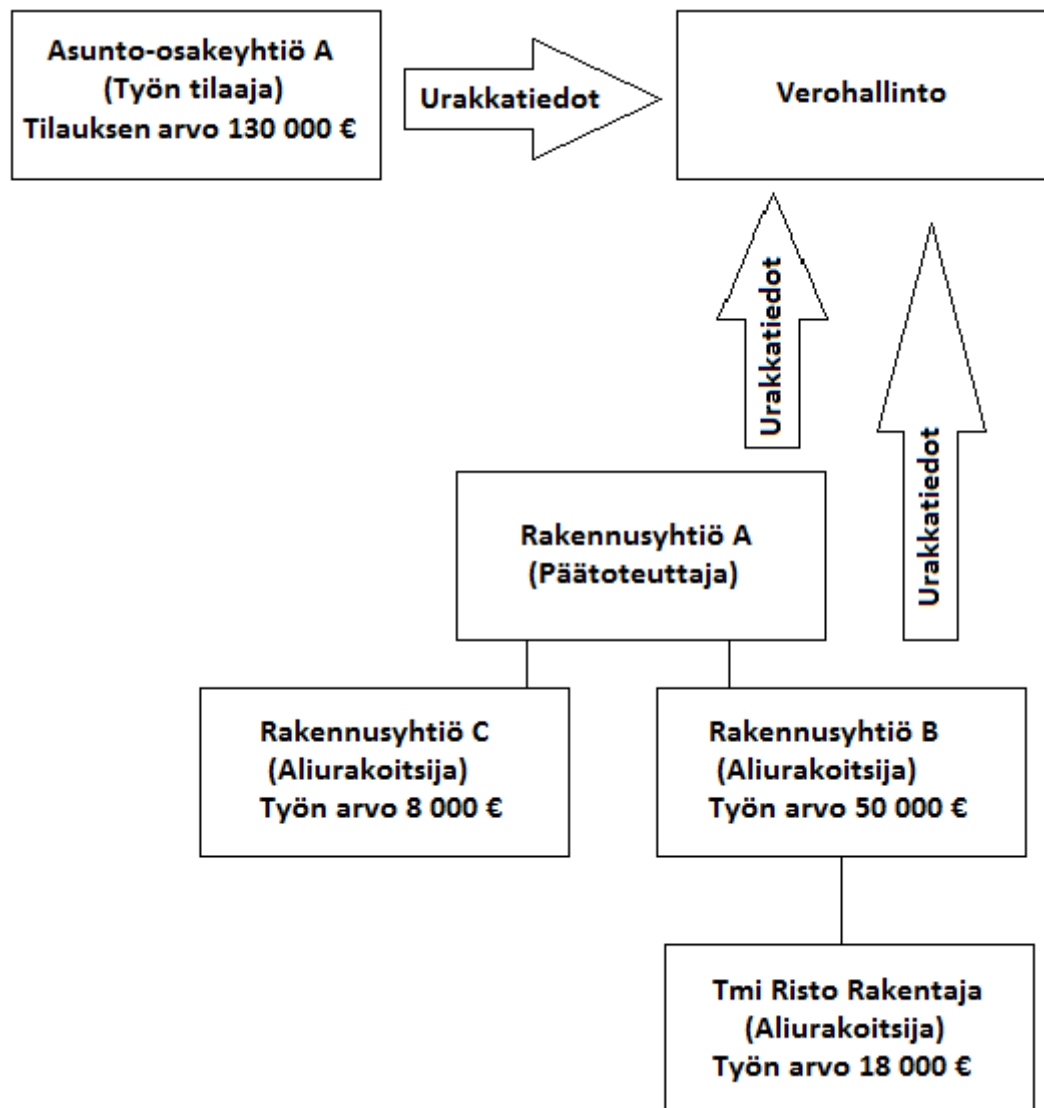
Kuvio 4. Esimerkki urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.

Päätoteuttajan kanssa tehdyn sopimuksen arvon ylittäessä 15 000 euroa, on Asunto-osakeyhtiö A velvollinen ilmoittamaan Verohallinnolle vaaditut urakka-

tiedot. Pää toteuttajana toimiva Rakennusyhtiö A puolestaan on velvollinen ilmoittamaan urakkatiedot sopimuksesta, jonka se on tehnyt oman aliurakoitsijansa eli Tmi Risto Rakentajan kanssa. Tässäkin tapauksessa vaatimuksena on työn arvon riittävä suuruus, eli 15 000 euron ylitys.

4.1.2 Esimerkki 2 urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta

Toisessa urakkatietoja käsittelevässä esimerkissä osapuolina ovat Kuvio 5:n mukaisesti työn tilannut Asunto-osakeyhtiö A, sekä työn suorittaneet yritykset Rakennusyhtiö A, Rakennusyhtiö B, Rakennusyhtiö C ja Tmi Risto Rakentaja. Rakennustyön kokonaishinta on 130 000 euroa. Rakennusyhtiö A on työn pää toteuttaja ja Rakennusyhtiöt B ja C puolestaan tämän aliurakoitsijoita. Tmi Risto Rakentaja puolestaan työskentelee Rakennusyhtiö B:n aliurakoitsijana.

Kuvio 5. Esimerkki 2 urakkatietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.

Esimerkin 1 tavoin, Asunto-osakeyhtiö A on tiedonantovelvollinen sovitusta urakasta. Rakennusyhtiö A on velvollinen ilmoittamaan tiedot 50 000 euron arvoisesta sopimuksesta, jonka se on tehnyt Rakennusyhtiö B:n kanssa. Rakennusyhtiö C:n suorittama 8 000 euron arvoinen työ katsotaan kuitenkin niin vähäiseksi, että ilmoitusvelvollisuutta tämän sopimuksen suhteen ei Rakennusyhtiö A:lle synny. Rakennusyhtiö B puolestaan joutuu ilmoittamaan Verohallinnolle tiedot 18 000 euron arvoisesta sopimuksesta, jonka se on tehnyt oman aliurakoitsijansa eli Tmi Risto Rakentajan kanssa.

4.2 Työntekijätiedot

Päätoteuttaja vastaa aina rakennustyömaan työntekijätietojen ilmoittamisesta. Näihin tietoihin kuuluvat päätoteuttajan omat työntekijät, muiden urakoitsijoiden työntekijät sekä itsenäiset työnsuorittajat ja vuokratyöntekijät. Jos rakennuttaja ei ole nimennyt työmaalle päätoteuttajaa, on sen itse hoidettava tiedonantovelvoitteet. (Verohallinto 2014.)

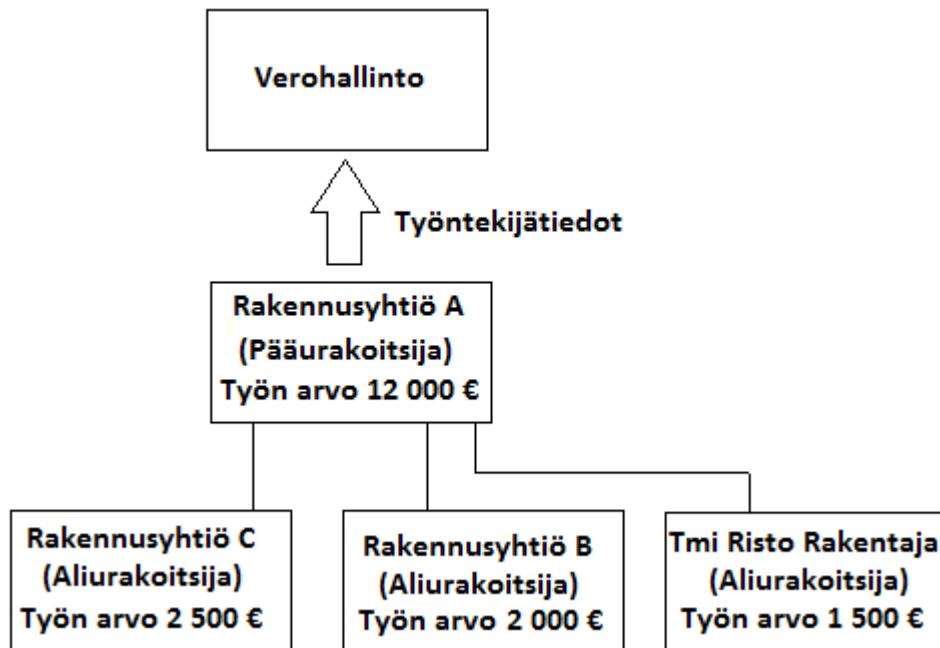
Jotta päätoteuttaja pystyisi hoitamaan työntekijätietojen ilmoittamisen, ovat työmaalla toimivat yritykset ja itsenäiset työnsuorittajat velvollisia toimittamaan tälle tarvittavat tiedot omista työntekijöistään. Tiedot on annettava päätoteuttajalle ennen työnteon aloittamista, ja mahdollisista tietojen muutoksista on ilmoitettava viipymättä. (Verohallinto 2014.)

Ilmoitettaviin työntekijätietoihin kuuluvat esimerkiksi työntekijän yhteystiedot, työsuhteen laatu, työskentelyaika ja työnantajan yhteystiedot. Jos työntekijä ei jonain kuukautena työskentele työmaalla, ei hänestä ilmoiteta mitään tietoja tältä ajalta kyseistä työmaata koskien. (Verohallinto 2014.)

Työmaakohtaisen hankkeen arvonlisäverottoman arvon jäädessä alle 15 000 euron, ei työntekijätietoja tarvitse antaa. Jos kokonaisarvo kuitenkin jossakin myöhemmässä vaiheessa ylittää edellä mainitun rajan, on päätoteuttajalla tai rakennuttajalla velvollisuus ilmoittaa muille työmaan yrityksille tiedonantovelvollisuuden alkamisesta. (Verohallinto 2014.)

4.2.1 Esimerkki työntekijätietojen ilmoittamisvelvollisuudesta

Tässä työntekijätietojen antamista käsittelevässä esimerkissä osapuolina ovat Kuvio 6:n mukaisesti Rakennusyhtiö A, Rakennusyhtiö B, Rakennusyhtiö C sekä Tmi Risto Rakentaja. Rakennusyhtiö A on pääurakoitsija, muiden yritysten toimiessa aliurakoitsijoina.

Kuvio 6. Esimerkki työntekijätietojen ilmoittamisvelvollisuudesta.

Rakennusyhtiö A tekee itse työmaalla töitä 12 000 euron edestä. Jossain vaiheessa se tilaa ensin Rakennusyhtiö B:n tekemään aliurakointia 2 000 euron edestä ja tämän jälkeen Rakennusyhtiö C:n 2 500 euron edestä. Lopuksi Rakennusyhtiö A tarvitsee vielä Tmi Risto Rakentajan suorittamaan 1 500 euron arvoisen urakan.

Kun Rakennusyhtiö B on tehnyt urakkasopimuksen pääurakoitsijan kanssa, on yhteisen työmaan arvo 14 000 euroa. Tässä vaiheessa työntekijätietojen ilmoittamisvelvollisuutta ei vielä synny.

Rakennusyhtiö C:n kanssa tehdyn 2 500 euron arvoisen sopimuksen jälkeen työmaan arvo on 16 500 euroa. Nyt päätoteuttajalle, eli Rakennusyhtiö A:lle syntyy ilmoitusvelvollisuus työntekijätietoja koskien, sillä työmaan kokonaisarvo on yli 15 000 euroa. Kun aliurakoitsijoita on tiedotettu työmaan kokonaisarvon rajan ylityksestä, ovat ne velvollisia toimittamaan Rakennusyhtiö A:lle työntekijätietonsa. Tämä koskee välittömästi myös Tmi Risto Rakentajaa, joka tulee yhteiselle työmaalle viimeisenä. Tämän jälkeen Rakennusyhtiö A päätoteuttajan

ominaisuudessaan ilmoittaa Verohallinnolle sekä omat työntekijätietonsa, että kaikkien aliurakoitsijoiden tiedot.

4.3 Yhteenveto ensimmäisistä tiedonantovelvollisuuden mukaisista ilmoituksista

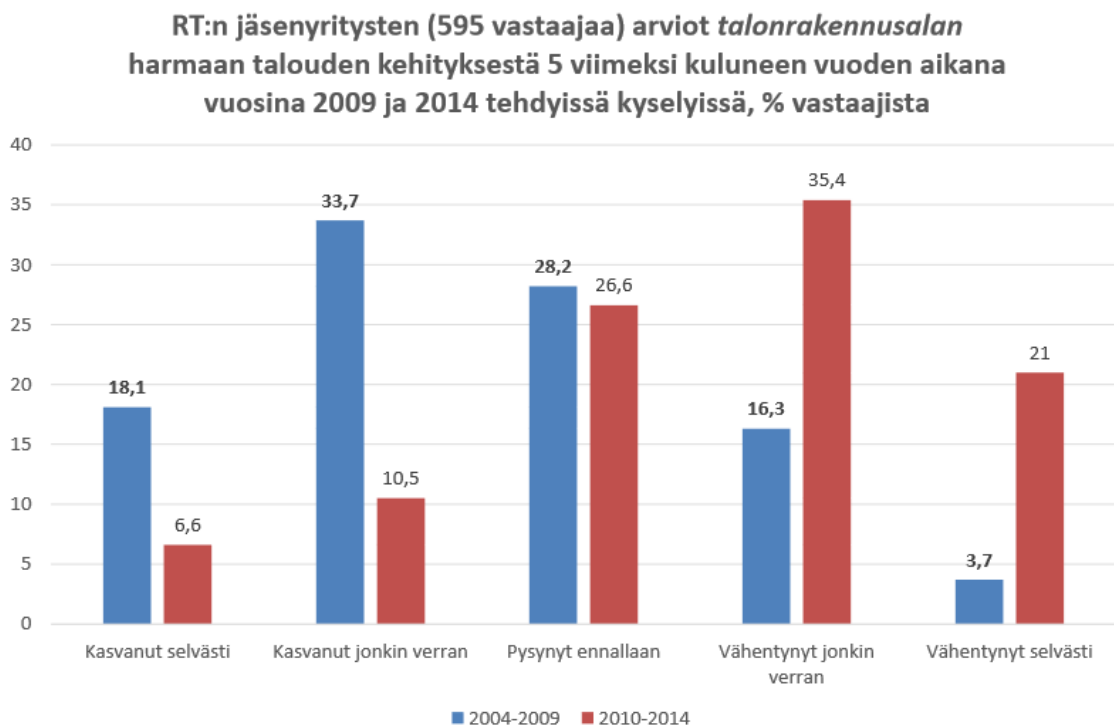
Ensimmäiset rakentamisilmoitukset annettiin koskien heinäkuuta 2014. Rakennusurakoihin liittyviä ilmoituksia annettiin lähes 25 000 työmaalta ja työntekijöihin liittyviä ilmoituksia noin 13 300 työmaalta. Työntekijöitä työmailla työskenteli yli 115 000. Käynnissä olevien urakoiden kokonaisarvo oli lähes 29 miljardia euroa. (Verohallinto 2014.)

Ilmoitetut määrät olivat ennakoituja pienempiä, johon saattaa olla useita eri syitä. Osalla työmaista ei välttämättä ole ollut toimintaa heinäkuussa lomien vuoksi ja kaikilla ilmoitusvelvollisilla ei ole välttämättä ollut vielä valmiuksia toimittaa sähköisesti tietoja Verohallinnolle. Lisäksi osassa ilmoituksista havaittiin virheitä, esimerkiksi y-tunnuksien käyttöön liittyen. (Verohallinto 2014.)

Marraskuussa 2014 Verohallinto aloitti rakentamisen tiedonantovelvollisuutta koskevat verotarkastukset. Lähes sadasta tarkastetusta yhtiöstä jopa 40 prosenttia oli laiminlyönnit urakkatietojen ilmoittamisen ja lähes joka toinen yritys sai selvityspyynnön liittyen puuttuviin tai virheellisiin tietoihin. (Taloyhtio 2014.)

5 RAKENNUSALAN YRITYSTEN KÄSITYKSIÄ HARMAAN TALOUDEN KEHITYKSESTÄ JA VAIKUTUKSISTA

Käsityksiä harmaan talouden kehityksestä tiedustellaan ajoittain myös suoraan alan yrityksiltä. Uusin kysely on suoritettu vuonna 2014 ja tätä edellinen vuonna 2009. Kyselyyn vastanneet ovat olleet Rakennusteollisuus RT:n jäsenyhdistyksiä. Kyselyiden tulokset on esitetty kuviossa 7.

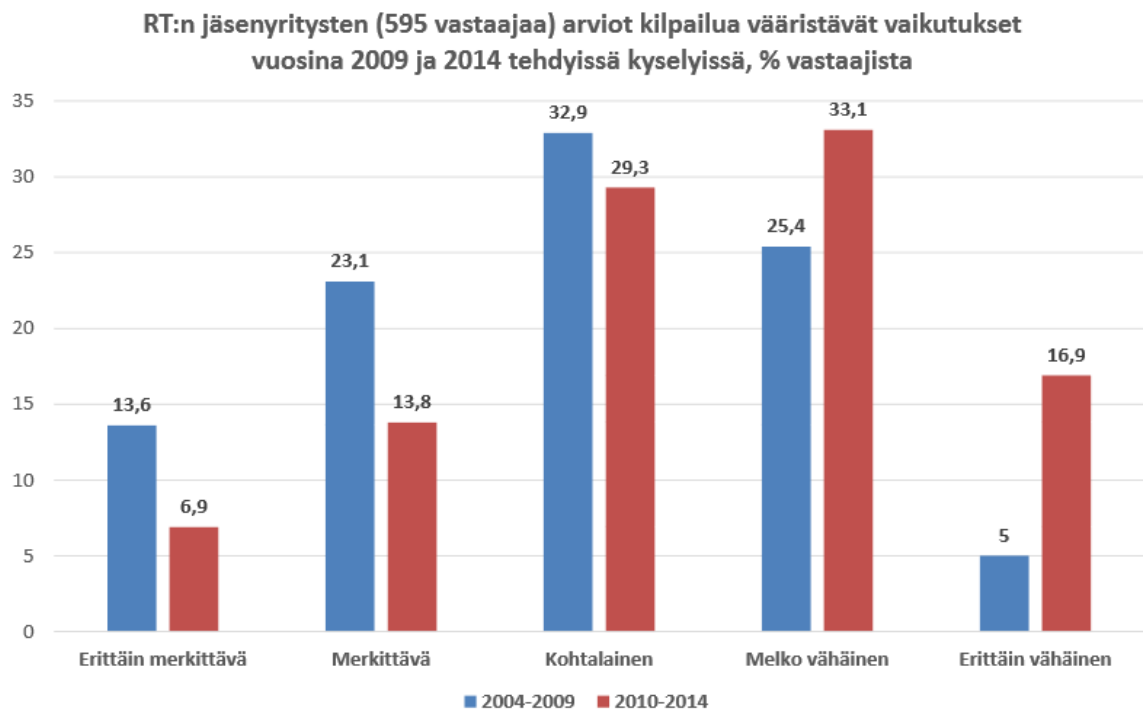

Kuvio 7. Rakennusalan yritysten käsityksiä harmaan talouden kehityksestä. (Harmaa Hirvi Oy 2015.)

Vuoden 2009 kyselyssä vastaajat olivat vahvasti sitä mieltä, että harmaa talous oli lisääntynyt edellisten vuosien aikana. Noin puolet vastaajista katsoivat alansa harmaan talouden kasvaneen joko selvästi tai jonkin verran. Vähentymiseen puolestaan ei uskonut kuin muutama prosentti vastaajista.

Uusimmassa kyselyssä arviot olivat puolestaan huomattavasti positiivisemmat. Harmaan talouden kasvamiseen uskoivat enää noin 15 prosenttia vastaajista. Vähenemisen kannalla oli puolestaan reilusti yli 50 prosenttia vastaajista. Uusimman kyselyn tuloksista voidaan helposti päätellä, että rakennusalan harmaan talouden torjuntatoimet ovat tuoneet toivottua tulosta. Jos seuraava kysely suoritetaan jälleen viiden vuoden kuluttua, näkyvät tuloksissa todennäköisesti myös uusimman ilmoitusvelvollisuuden vaikutukset.

Rakennusalan yrityksiltä on myös tiedusteltu, kuinka merkittävänä kilpailua vääristävänä tekijänä ne pitävät harmaata taloutta. Tulokset vuosien 2009 ja 2014 kyselyistä löytyvät Kuvioista 8.

Kuvio 8. Rakennusalan yritysten käsityksiä harmaan talouden merkityksestä kilpailua vääristävänä tekijänä. (Harmaa Hirvi Oy 2015.)

Kyselyjen tulokset kilpailua vääristävistä vaikutuksista eroavat toisistaan suhteellisen vähän. Suurin osa vastaajista mieltää vaikutusten määrän kohtalaisek-

si tai melko vähäiseksi, tarkasteltiin sitten joko vuosia 2004-2009 tai vuosia 2010-2014.

Ääripäistä löytyvät kyselyjen suurimmat erot. Kun vuonna 2009 vaikutukset katsoi erittäin merkittäväksi noin 14 prosenttia vastaajista, oli vastaava prosenttiluku vuonna 2014 enää puolet siitä. Erittäin vähäiseksi vaikutukset katsoi uudemmassa kyselyssä noin 17 prosenttia, aiemman luvun ollessa vain viisi prosenttia.

Vaikka rakennusalan yritykset näkevät harmaan talouden itsessään vähentyneen huomattavasti vuosien 2010-2014 välisenä aikana, katsotaan sillä silti edelleen olevan vaikutusta kilpailun tasapuolisuuteen. Ääripään vastausten muutokset kuitenkin kielivät siitä, että harmaan talouden vähenemisen vaikutukset alkavat pikku hiljaa näkyä myös käytännössä.

Rakennusteollisuus RT:n mukaan harmaan talouden torjunta alkaa näkyä myös työllisyyslukuissa. Tämä päätelmä on tehty siitä, että työllisyys on pysynyt yllättävän hyvänä, vaikka rakentamisen volyyymi itsessään on laskenut huomattavasti. (Kansan Uutiset 2014.)

Rakennusliiton mukaan menestys rakennusalan harmaan talouden torjunnassa perustuu työnantajaliiton ja työntekijäliiton yhteistyöhön. Hankkeet etenevät vain, jos niillä on osapuolten yksimielinen tuki takanaan. Muilla aloilla vastaavantasoisista yksimielisyyttä ei ole havaittu. (Kansan Uutiset 2014.)

6 YHTEENVETO

Harmaata taloutta on alettu kitkeä pois entistä tehokkaammin. Hallitus pyrkii määrätietoisesti vähentämään sen määrää ja samalla torjumaan talousrikollisuutta. Näin pyritään tukemaan laillista yritystoimintaa ja kilpailua.

Harmaata taloutta torjuvilla toimenpiteillä ja lakimuutoksilla pyritään myös lisäämään muun muassa verotulojen määrää. Verotarkastuksissa havaituista laiminlyönneistä kertyy valtion kassaan vuosittain useiden kymmenien miljoonien eurojen edestä saamattomia maksuja.

Yrityksiltä uudet lakimuutokset ja määräykset vaativat ylimääräistä työtä, aikaa ja sopeutumiskykyä. On otettava entistä enemmän selvää eri asioista, päivitettävä omia tietojärjestelmiä ja muistettava ilmoittaa vaadittavia tietoja eri viranomaisille. Muutoksiin tottuminen vie aikaa, mikä usein johtaa virheisiin ja laiminlyönneihin. Tästä hyvänä esimerkkinä uuden rakennusalan tiedonantovelvollisuuden käyttöönotossa havaitut puutteet.

Torjuntakeinoja tehostetaan usein määräämällä laiminlyönneistä rangaistumaksuja. Maksujen määrää vaihtelee rikkeen tai puutteen vakavuudesta riippuen. Harvalla yrityksellä on varaa maksaa rangaistumaksujen kaltaisia ylimääräisiä kuluja, mikä varmasti lisää halukkuutta uusien lakien noudattamiselle. Lisäksi on muistettava, että tiedot rikkeistä ja puutteista voivat vaikuttaa negatiivisesti yritysten imagoon.

Rakennusalan yrityksillä teetetyillä kyselyillä on voitu todeta, että myös yritykset itse ovat havainneet harmaan talouden torjunnan vaikutukset. Torjuntakeinojen lisääntyessä kyselyjen tulokset muuttunevat tulevaisuudessa entistä positiivisemmiksi.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto 2014. Harmaan talouden valvontaiskut johtivat sakkoihin kahdella eri työmaalla. Viitattu 26.1.2015. http://www.avi.fi/web/avi/-/harmaan-talouden-valvontaiskut-johtivat-sakkoihin-kahdella-rakennustyomaalla-etela-suomi-#.VMXUNi7U9_E.

Auranen, K. Tannila, E. 2012. Rakentamispalvelujen käännetty arvonlisävero. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Harmaa Hirvi Oy 2015. Harmaan talouden torjunnan arviointi. Viitattu 25.1.2015. http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx/~public/Tarkastusvaliokunta/2015_KALVOT_tiedot_ustil_Harmaan_talouden_torjunta?folderId=~public%2FTarkastusvaliokunta&cmd=download.

Harmaa Hirvi Oy 2015. Harmaan talouden torjunta. Selvitys harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntatoimista 2010-2014 eduskunnan tarkastusvaliokunnalle. Viitattu 25.1.2015. http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx/~public/Tarkastusvaliokunta/2015_Harmaan_talouden_torjunta?folderId=~public%2FTarkastusvaliokunta&cmd=download.

Kankaanranta, T. Muttilainen, V. 2010. Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kansan Uutiset 2014. Veronumero puree harmaaseen talouteen. Viitattu 26.1.2015. <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/3101389/veronumero-puree-harmaaseen-talouteen>.

Kiinteistöposti 2014. Tilaajavastuu: joka viides kohde sai laiminlyöntimaksun. Viitattu 25.1.2015. <http://www.kiinteistoposti.fi/uutiset/tilaajavastuu-joka-viides-kohde-sai-laiminlyontimaksun/>.

Musta tulevaisuus 2015. Harmaa talous rakennusalalla. Viitattu 11.1.2015. <http://www.mustatulevaisuus.fi/fi/ilmiot/harmaa-talous-rakennusalalla>.

Palkanlaskenta 2014. Viitattu 20.12.2014. <http://www.palkanlaskenta.fi/index.php/tuki/93-veronumero>.

Sisäministeriö 2015. Talousrikollisuus ja harmaa talous. Viitattu 11.1.2015. http://www.intermin.fi/fi/turvallisuus/rikostorjunta/talousrikollisuus_ja_harmaa_talous.

Suomen tilaajavastuu 2014. Harmaat rakentajat halutaan kuriin. Rakentamista koskevat verotusmenettelylaki voimaan 1.7.2014. Viitattu 24.1.2015. https://www.veronumero.fi/wp-content/uploads/2013/05/2014_05_12_Lehdistotiedote.pdf.

Taloyhtio 2015. Rakentamisen tiedonantovelvollisuuden noudattamisessa pahoja puutteita. Viitattu 11.1.2015. <http://www.taloyhtio.net/47825.aspx>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Harmaan talouden torjunta. Viitattu 16.11.2014. http://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/harmaan_talouden_torjunta.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Rakennusalan tilaajavastuu ja veronumero. Edita Prima Oy.

Työsuojeluhallinto 2014. Rakennustyö ja yhteinen rakennustyömaa. Muistio. Viitattu 2.11.2014. <http://www.tyosuojelu.fi/upload/mikaonrakennustyota2014.pdf>.

Valtiovarainministeriö 2015. Harmaan talouden torjunta. Viitattu 11.1.2015. http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/0106_harmaa_talous/index.jsp.

Verohallinto, harmaan talouden selvitysyksikkö 2012. Rakentamispalvelujen käännetyn verovelvollisuuden vaikutukset.

Verohallinto, harmaan talouden selvitysyksikkö 2014. Harmaa talous 2014.

Verohallinto 2014. Puutteellisten rakentamisilmoitusten antaminen. Viitattu 25.1.2015.
http://www.vero.fi/fi-FI/Rakentamisilmoitukset/Puutteellisen_rakentamisilmoituksen_anta%2832758%29.

Verohallinto 2014. Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus. Viitattu 17.11.2014.
http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Osakeyhtio_ja_osuuskunta/Arvonlisaverotus/Rakennusalan_kaan_netty_arvonlisaverovelvollisuus.

Verohallinto 2015. Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus. Viitattu 11.1.2015.
http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2014/Rakentamiseen_liittyva_tiedonantovelvoll%2832723%29#3.3%20Mist%C3%A4%20t%C3%B6ist%C3%A4%20ty%C3%B6ntekij%C3%A4_tietoja%20ei%20tarvitse%20toimittaa?_x.

Verohallinto 2014. Veronumero - ohje rakennusalan työntekijöille ja työnantajille. Viitattu 11.2014.
http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Muu_verotus/Veronumero__ohje_rakennusalan_tyontekijo%2820240%29.

Verohallinto 2015. Veronumerorekisteriin on merkitty 924 221 henkilöä. Viitattu 25.1.2015.
http://tax.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Tiedotteet/Veronumerorekisteriin_on_merkitty_924_22%2821960%29.

YTJ 2015. Mikä on verovelkarekisteri. Viitattu 25.1.2015. <https://www.ytj.fi/Mika-on-verovelkarekisteri>.